

svakodnevnI život u djelu nikole nalješkovIća

Nevenka Bezić-Božanić

Književno djelo Nikole Nalješkovića otkriva nam izraziti smisao tog pisca prema stvarnom životu kojim su on i njegovi suvremenici živjeli u renesansnoj sredini slobodne Dubrovačke Republike. Sačuvani pisani izvori i likovna djela nadopunjuju Nalješkovićeve stihove i tako stvaraju cjelovitiju sliku života i običaja u toj sredini, jer živa pjesnička domaća riječ zvuči življe i djeluje slikovitije od službenih i šturih arhivskih vijesti na talijanskom i latinskom jeziku.

Opisuje Nalješković dubrovački krajolik, ljudsku naivnost i lukavost, bračne zadjevce, odnos posluge i gospodara, vračare, ženidbene običaje, prehranu, odjeću, kućanske predmete, pastire, građane i plemiće 's osobitostima pojedinog sloja, a sve to rječnikom plemenitog dubrovačkog narječja s već zaboravljenim nazivima pojedinih predmeta, hrane i uzrečica.

Omiljeni mu je opis kuhinje-komina, koja se u kući nalazila u potkrovlju s otvorenim ognjištem gdje se spravljala hrana i odvijao život uglavnom ženske posluge. Te djevojke dolazile su u Dubrovnik iz okolnih sela i zaleđa, dovodili su ih roditelji koji su u njihovo ime sklapali u državnoj kancelariji ugovore s gospodarima na jednu ili više godina, pa ih stoga zovu godulje ili godišnjice. Ovisno o prilikama i sposobnostima, neke djevojke radile su samo za stan, hranu i odjeću, dok su

neke dobivale godišnju plaću od četiri do sedam perpera da bi se svake sljedeće godine povisivala od jedan do dva perpera. Neke su djevojke ostajale čitav život u jednoj obitelji, pa ih se gospodari sjećahu i u oporukama, ima i onih gospodara koji ne žele platiti rad, pa se novac mora utjerati preko suda, no kao i svaka mladost tako su i te djevojke nestašne, vole učiniti neku psinu gospodarima, no obično nalaze zaštitu u njih, potkrajaju gospođaricu i slično,¹ pa Nalješković kaže:

»Dvije su ostale u kući godulje,
koje su pokrale sočivo i ulje,
tere će besjedâ razlicijeh činiti;
utoj će s posjeda gospođa iziti,
tu će ih karati i brže početi biti,
one će plakati; pak zatim što će biti?
doć će gospodar, koji će s ulice
začuti vas taj kar i plač od Milice,
ter ju će tješiti; tuj će gospoja
na njega srčiti da će biti do boja.«²

U kuhinji se nalazilo posuđe koje se upotrebljavalo pri spremanju hrane, a bilo je izrađeno od kositra, bakra, lima, drva i majolike, spominje se i željezni pribor za komin, primjerice komoštre, vjedra za vodu, razne vrste plitica, tanjura, vrčeva, posuđe za kuhanje i pečenje.³ U Nalješkovićevoj komediji gospodarica više na služavku: »... Kamo ona plitica? di si ju razbila ... ili ... jučer je dva lonca velika razbila ...!«

U dubrovačkim kućama upotrebljavalo se posuđe uvezeno iz Turske ili se pak kovalo na turski način »alla turchescha«. To su sahani, ibrici, tepsije, čanci i vrčevi od bakra, pa majolični tanjuri, plitice i vrčevi, te noževi.⁴ U kuhinji se nalazila i kopanja za miješenje kruha s daskom na kojoj je kruh kisnuo i pripremao se za pečenje. Od začina spominje se posebna posuda od olova za držanje šafrana, a u kući se pravila i ružina vodica.⁵ Od hrane Nalješković spominje sočivo, grah, leću, vrčeve sa salom, meso od kozlića i kopuna, sir zvan procijep, priikle, prijesnac — kolač od sira i jaja,⁶ lojanice, gibanicu, kuhanu kašu, nadjevenu plećku, juhu, panadu od kruha, pržena jaja, vino malvasiju:

»a ima i cvare onamo pod skalom
veće pô bokare pritopljene s salom;

toј bogme nije mala, ter ću t' poč zamesti
toliko prikala, što mogu izjesti.

.....
jer smo, Gojo, umijesile
lojanice tri pritile,
bit će k tomu gibanica,
pundurija mješte vinca.

.....
da nam grah i leću i poklone skupi
i nikuda neću da otuda stupi
dokli sva jemanja i voća ne spravi;

.....
Kapuna još imamo; pleće još ispeci.

.....
Jes dumo, i jaja, kada ti ja pravlju,
sad vam ću ljepšu ja isfrigat fritalju.

.....
da biste još i vi k njim doći hotjeli,
er su im kmeti svi poklone donijeli,
kozlića imaju, prijesnac i procijepa,
da vas počitaju; bit vam će čas lijepa.⁸

Tako su renesansne kuće tijekom stoljeća pretrpjele razne preina-
ke i rušenja, pa tako izgubile svoj izvorni oblik, njihov raspored je tek
djelomično sačuvan iz pisanih izvora i još poneke kuće. Imućnije kuće
imale su u prizemlju veliko predvorje sa stepenicama što su vodile
na prvi kat gdje je većinom bila velika prostorija »camera grande« ili
»sala« u dubrovačkom narječju saloća, a sa svake strane bile su po jed-
na ili dvije sobe.⁹ Zidovi su bili obloženi tapetima od svile, kože ili da-
masta, a vješali su se na drvene izrezbarene grede postavljene uz rub
stropa, te bojadisane raznim bojama i zlatnim listićima, a taj posao ra-
dili su dubrovački slikari. Na vratima su se postavljale zavjese, što su št-
tile prostoriju od hladnoće pri otvaranju vrata.¹⁰ U toj velikoj sobi obično
je bilo ugrađeno kameno pilo s bakrenim posudama za vodu i pranje

ruku¹¹, te kamini ukrašeni kamenim ukrasnim dijelovima, koje su kle-
sali domaći klesari¹². Podovi su bili prekriveni prostirkama od kojih su
neke bile i od kože¹³. Renesansna kuća nema mnogo namještaja što se
najčešće sastoji od raznih vrsta škrinja i kovčega, izrezbarenih ormara,
stolica, klupa, stolova i kreveta. No kreveti s postoljem i baldakinom još
su rijetki, a za spavanje i odmor uglavnom služe ležaji s nogarima,
daskama i slamaricama, što se preko dana sklanjaju u spremu. Za spa-
vanje su još služile duge drvene klupe i veće škrinje na koje bi se
stavljala neka prostirka ili pak slamarica. Škrinje su bile izrebarene ili
bojadisane, a kovčezi najčešće obloženi kožom. Namještaj je izrađen od
orahova, lipova i borova drva.¹⁴

Škrinje su se pokrivala pokrivačima zvanima bankal, od kojih se
jedan spominje da je iz Flandrije, na stolovima su bili stolnjaci od plat-
na i svile izvezeni plavim i bijelim svilenim koncem, a spominju se
i ubrusi.¹⁵ Na krevetima su bili madraci i slamarice, pamučne plahte i
pokrivači. Spominju se oni zvani sklavina obični, dlakavi i uvezeni iz
Grčke, pokrivači zvani karpeti i copertori izrađeni s nekim figurama i
ukrasima, jedan crveni turski, zatim dubrovački, i flamanski, te pokriva-
či od pusta, a među njima neki bijele boje, a jedan je morejski. Nalazi-
mo i razne vrste jastuka i jastučnica od svile i pana ukrašenog vezom,
te kožnate jastuke umjetnički obrađene kože bojadisane u imitaciji mra-
mora, te jastučice urađene na španjolski način u kući Antuna Vidalija iz
Katalonije, a spominje se i ukrasni volan sa crvenim porubima od tele,
koji se stavljao uz rub baldakina na krevetu.¹⁶

Pojedinci su posjedovali i razne slike, ikone i skulpture, te ogleda-
la.¹⁷ Kuće su se grijale bakrenim posudama u koje se stavljao žar iz ko-
mina, a osvjetljavale su se svijećnjacima, uljanicama i feralima.¹⁸ Du-
brovčani su posjedovali i srebrno posuđe, plitice i pribor za jelo ukra-
šen srebrnim i koštanim ručkama. Plitice su bile pozlaćene i djela su
domaćih zlatara, spominju se one koje nisu imale puncu, prema tome
su bile manje procijenjene, ali i uvezene iz Damaska i drugih zemalja,
što se uvijek bilježilo u popisima stvari u pojedinoj kući.¹⁹ Među po-
sudjem nalazile su se i staklene čaše, zdjelice, boce, solnice i slično, pa
osim što su se ti predmeti uvozili, proizvodili su se i u dubrovačkim sta-
klarskim radionicama 16. stoljeća.²⁰

Nalješković zapaža odjeću, nakit i oružje svojih sugrađana:

»Djevojke još sade sajune sve nose
a lijepo zaglade i u prodio kose;
a da toj koja nas učini, tuj veće
užeže, da grad vaš ugasiť pak neće.

.....
Ti imaš sajune, košulje, kolete,
rukave, kordune, prstene, frecete
razlike još veze, kuplice, ubruse,
s biserom podveze, naprske, janjuse,
pantufe, cokule, bječvice pletene,
što nijesu obule do danas vik žene,
daj suknje pak brune, daj modre, crljene;
a nut sad gdi kune kad dođe za mene.

.....
Hod' sjemo, Milica, znaš li kamo je se
jutrošnja kuplica, ku Pera donese?

.....
Ja scijenim rosa je; dajte mi ferežu;
i mač mi djemo daj; a ti ć' tuj ostati.²¹

.....«

Dubrovčani su se odijevali po modi onoga vremena, pojedinci su nosili i dijelove turske odjeće, dok su stranci upotrebljavali odjeću svoga kraja. Spominju se morlački šeširi i oni na turski način, žene na glavama nose pokrivače, haljine su od pana, svile, damasta i raznih drugih tkanina, neke podstavljene krznom.²² Tkanine su se uvezile s Apenskog poluotoka — Ankone, Siene, Venecije, pa iz Londona vunena tkanina pan, morejska svila, ali su postojale tkaonice i u Dubrovniku²³, a tkalo se i plelo po kućama:

»Ovi umije vunu presti,
ovi drugi umije tkati,
taj bječvice umije plesti.«²⁴

Žene i muškarci kitili su se zlatnim i srebrnim nakitom. Nosilo se prstenje s biserom, drugim draguljima, reljefnim obiteljskim grbovima

i raznim znamenjima, ogrlice, lanci, dugmad, razne igle i broševi, muškarcu su nosili svakodnevno mačeve, a oružje se spominje i u popisima dubrovačkih kuća.²⁵

Dubrovnik je imao osobito razvijen obrt, pa su brojni obrtnici u gradu proizvodili najrazličitije predmete zadovoljavajući potrebe građana za svim vrstama roba i usluga, a dio se tih proizvoda izvezio u ostale dalmatinske gradove, na otoke, zaleđe i na Apeninski poluotok, posebno na njegov južni dio.²⁶ Opisujući svakodnevni život svojih suvremenika Nalješković spominje dva dubrovačka obrtnika Điva postolara i Điva majstora za izradu zemljanih vrčeva izrugujući se zacijelo nekoj poznatoj Dubrovkinji:

»nä čas ti naplata i uzmi najbrže
crevlje s dva poplata, ke Dživo povrže,
jer će ih taj psihar djetić će podbiti.

.

Kad počne mazati oni nje obraz star,
veće kole strati nego Dživo bokarar.²⁷«

Osvrnuo se Nalješković i na djevojačku opremu koju je udavača dobivala od svojih roditelja pri udaji. Bračni ugovor sklapao se u notara između njezina oca i budućeg supruga s potankim opisom i procjenom svih predmeta koje je djevojka nosila u svoj budući dom. Ovisno o imovnom stanju, oprema se sastojala od odjeće i nakita, posteljnog rublja, stolnjaka, ubrusa i pokrivača, te obavezne škrinje u kojoj se ta roba čuvala. Ponekad je dobila i nekretnine ili pak gotov novac. Oprema je vrijedila i do tisuću dukata, pa su u više slučajeva roditelji mogli udati samo jednu kćer, dok su ostale s mnogo manjom otpremninom poslali u samostan. Nalješković ovako opisuje razgovor o djevojačkoj opremi pri jednoj prosidbi:

»a vaša prčija stoji u soklinu,
neka ju je sada donijet ovdı činu,
da ti se pribroji i da t' se ismjeri.

.

Pod'mo riječ istom dat, zašto će notar pak
otidi u pregat; neka je miran svak.²⁸«

Jednako se tako osvrće na običaje muškara koje u vrijeme karnevala, osim što plešu i pjevaju po ulicama, obilaze i kuće gdje ih domaćini nude hranom, a ako im ne dadu ništa, onda im se izruguju pogrdnim pjesmama. Od glazbala spominju se diple, surle i leut:

»Svaki ima surlu glatku,
mnogo ljepšu neg pastiri,

.....
uz leut se poje, koga je molio...²⁹«

Nalješković nije preskočio ni narodna vjerovanja u ljubavne napitke, čaranja, govori o vukodlacima, vračarama, koje spremaju trave i kojekakve mješavine za razne bolesti, izlječenje od ljubavi i slično, što i u našem vremenu četiri stotine godine kasnije još uvijek ponegdje postoji i još uvijek lakovjerni vjeruju:

»Pak nadj' odoljena mjeseca dan treći,
ter ćeš tri koriena od njega uzeti,
ke u list boštana liepo ćeš zaviti.³⁰«

Nalješkovićevo djelo otkriva nam niz podataka svakodnevnog života jedne izuzetne sredine kakav je bio Dubrovnik u 16. stoljeću. Sačuvani izvori nadopunjuju naša saznanja o tom vremenu pa zajedno sa stihovima pjesnika čine cjelinu, ali i pokazuju po nekim nazivima predmeta i običajima da tradicija još uvijek negdje tinja u podsvijesti naroda.

BILJEŠKE

¹ 1500. Div. canc. 95, 125'; 1518. Div. canc. 107, 224; Sent canc. 85, 34; 1528. Div. not. 99, 104; 1529. Div. not. 100, 196'. Historijski arhiv — Dubrovnik (dalje HAD).

² Nalješković, Benetović, Palmotić, Djela. Zagreb 1965, str. 61.

³ 1502. ... piadone di stammo grande bello no 12, piadone mezzane, Uno bochal di stammo no. 5, uno bazil di laton ... Div. canc. 97, fol. 117. — 1505. ... una grosta con fagonara di rame, una sechia di rame, para 5 di piadone di peltro, bazilli di laton, dui bazilli detto toletto, bochalli di laton no. 7,

dui Salietre di peltro, una stagnola d oglio di peltro, bochali di ramo no. 7, uno caciol di rame, bochali di roca creta no. due ... Div. canc. 97, fol. 232. — 1505. ... Una piadonetta di stagno, dui salteri ouero sendelini di stagno, una pignata pizzola di rame ... Div. canc. 98, fol. 6 a tergo. — 1508. ... piadene e taglieri di peltro caui no. 14. ... Div. canc. 100, fol. 145. — 1516. Una scutella, una piantera di legno, uno fero da fole, uno sechieletto piccolo di laton, cathena di Camin no. 4 zoe comostre, un secho d aqua ... Div. canc. 108, fol. 2a tergo. — 1517. ... uno uiedro de aqua, uno bocal da rame daqua ... Div. canc. 107, fol. 68. — 1519. duo bazilia, duos bocales ... Div. canc. 109, fol. 71. — 1519. ... 1519. ... Una sischia di legno ouer uedro con cerchij di ferro, item unaltra sichia simile con la caza di rame, uno cazol di ramo, due fussore, uno gratacaso ... Div. canc. 108, fol. 14 a tergo. — ... Dui piatti grandi di peltre con altri pisti scudelle e saliere di peltro pessano libre sexanta cinque ... Div. canc. 108, fol. 18'a tergo 19, 20. — 1522. ... doi fiaschi con aqua dentro ... 1531. ... Piatti mediolieri, Tondi dui di rame ... Div. canc. 100, fol. 9 a tergo ... dui ganze da ferro ... Div. canc. 100, fol. 1 a tergo. Za podatke zahvajujem dr Đurđici Petrović.

⁴ N. dj. (2), str. 64.

⁵ 1502. ... Uno bochal di rame turchesco grande, bochali pizzolli turcheschi no. 7. ... Div. canc. 97, fol. 117. — 1508. ... Uno durach di rame turchesco, uno zanatho turchesco (čanak) di rame con couerchio tepsie di rame no. 4 una pizola e tre grande, uno zamago di rame damaschino ... Div. canc. 100, fol. 145. — 1519. ... Tepse di rame turchesche no. noue ... Div. canc. 108, fol. 18 a tergo. HAD. —

V. Han, Orijentalni predmeti u renesansnom Dubrovniku. Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom, sv. VI—VII, Sarajevo 1956—57, str. 115—137.

⁶ 1513. ... Uno stagno da far pan zoe tomella ... Div. canc. 104, fol. 149. — 1519. ... Uno paro di tonelle per far pan, una segugruza (?) di coprir pan frusta, dui tauole per portar pan ... Div. canc. 108, fol. 14 a tergo. — 1505. uno uaseto di piombo per zafran, dui lammبizi d. creta per fare aqua rosata ... Div. canc. 98, fol. 6 a tergo. HAD.

⁷ C. Fisković, Prilog poznavanju ishrane XVI i XVII stoljeća u Dalmaciji. Adrias, sv. 1, Split 1987, str. 119—148.

⁸ N. dj. (2), str. 77, 79, 63, 86, 84, 93, 103. — Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. Stari pisci hrvatski JAZU, knj. V, Zagreb 1873. str. 106, 160.

⁹ C. Fisković, Kultura dubrovačkog ladanja. Split 1966, str. 17.

¹⁰ Primjerice slikar Stjepan Radovanović 1524. godine oslikava ... brachia septem de armadura ... Div. not. 98, fol. 6. HAD. V. Han, Drveni gotičko-renesansni vijenac iz Tudizićeve palače u Dubrovniku. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 10, Split 1956, str. 129—137.

1505. ... Dui spaliere frandentorie (?) ... Div. canc. 97, fol. 232. — 1548. Uno spaliero alla brocha no. 3, Una antiportata alla brocha, pezze sette di spaliere di corame di oro pello, no. 7, piu pezetti di frizi di coramo de oro pello, due cordovani marmori griati, dua cordovani una rosso e altro negro ... Div. canc. 133, 7a tergo. — 1516. ... Item pezze di serpeliere di damasco ... Div.

canc. 108, fol. 2 a tergo ... 1519. ... uno cordouano rosso ... Div. canc. 108, fol. 18 a tergo. — 1502. ... fazolli depenti d armatore piccoli boni no. 8, fazoli depenti d armatore boni grandi no. 2. Div. canc. 97, fol. 117.

¹¹ N. Bezić Božanić, Bakrene posude za pranje. Vijesti muzealaca i konzervatora, god. XIV, br. 1, Zagreb 1965, str. 17—18.

¹² C. Fisković, O starim dalmatinskim kaminima. Bulletin JAZU, br. 1 (51), Zagreb 1981, str. 35—79.

¹³ 1501. ... un bello tapeto nouo con pelli di couedo, uno altro tapeto nigro nouo bello, uno terzo tapeto nouo con pello di couedo ... Div. canc. 95, fol. 101'. — 1548. Tappeti noui no. dodeci ... Div. canc. 133, fol. 7' a tergo.

¹⁴ 1502. ... dui casse depente, sforziere et uno cophanetto, un armario intaghato, una cassa depenta sopra la touaglia longa, cassa di ungaro ... Div. canc. 97, fol. 117. — 1505. ... dui banchi longhi per la morsa, tauole de manzar no. 4, shareghe due d anzepresso ... Div. canc. 97, fol. 232. — 1505. ... una tauola dou mangiare, una schanzia ouer ripositorio con 7 polize, un cophanetto di anzipresso, una tauola grande d anzipresso, unaltra tauola d albello, tre schagni longhi, una cariega, uno traou, uno armario intagliato alla ueneziana, unatauola di albeo uenetiana ... Div. canc. 98, fol. 4 a tergo. — 1513. ... una tauola rotonda, una carrega ... Div. canc. 104, fol. 194. — 1516. ... una cassa grossa di nutigia ... Div. canc. 108, fol. 2 a tergo. — 1519 ... uno letto fornito con dui couertori ... Div. canc. 108, fol. 16 a.

¹⁵ 1502. ... touaglia doperata longha no. 3, touaglie doi grande bone et doi touagliori longhi ... Div. canc. 97, fol. 117. — 1505. ... una touaglia granda botta lauorata con bombazzino tineto ... Div. canc. 97, fol. 97, fol. 3a tergo. — 1509. Item due touaglie turchesche, item tola bianca ... Div. canc. 101, fol. 39. — 1519. ... una touaglia lauorata con seda bianca, touaglioli longhi X6 comartorij uno lauorado con seda, una touaglia di cornauaze, touaglioli longhi no. 3 lauorati con bombazo, item una touaglia noua di lauorata di bombarte azuro ... Div. canc. 108, fol. 15a, 16a, 18a. ... 1548. ... Tondi grandi da tauola di peltro per le caraphe ... Div. canc. 133, fol. 7.

¹⁶ 1500. ... unum copertorium rubeum turchescum de serico ... Div. canc. 94, fol. 60'. — 1502. ... doi copertori turcheschi boni, doi materazzi et doi capezalli, intimelle con botoni rectollo bone no. 5, dui cussini di seda ... Div. canc. 97, fol. 118. — 1505. ... uno copertore intagliato sunt figurato, paro uno d cussini d panno intagliati seu figurati, ... Div. canc. 97, fol. 232. — 1505. ... uno lanzol, carpetto no. uno. Div. canc. 98, fol. 3' a tergo. — 1508. ... Una carpetta turchescha grande, dou carpette Ragusse usate ... Div. canc. 100, fol. 145. — 1518. Una felsada moresca frusta, una schiauina gregesca pellosa usata ... Div. canc. 100, fol. 1 a tergo. — 1519. ... Uno materazzo di tella turchesca rariiegata, una coltra grande di bombazina turchesca rariata, uno lanzol, dui schiauini, una carpetta ragusea, due filsate per letto noue, una carpetta moresca ... Div. canc. 108, fol. 15a tergo. — 1519. ... Para di linzioli di bombacino noui, uno bancal fiandrino, carpetta alla Ragusea no. tre ... Div. canc. 108, fol. 15a. — 1522. ... una falzada bianca, due cusinetti lauorati alla spagnola, uno tornaletto uergato a liste rosse di tella ... Div. canc. 111, fol. 221'. — 1525. ... Paro uno di cusini di panno lauorati, item paro uno di coro lauorati, carpette due di cophanetti, couertorio uno bianco da letto, schiauina una gre-

cesca usata ... Div. canc. 114, fol. 35. — 1548. ... una carpetta flamenga, cusini due di cordouani marmoraggiatti ... Div. canc. 133, fol. 7a tergo.

Đ. Petrović, Srednjovjekovni vuneni pokrivači. Prijepolje 1976, str. 359—365.

¹⁷ 1502. ... una incona d. S. Johāno paktista indorata, una incona di ... donna indorata Div. canc. 97, fol. 117. — 1505. ... una anchona di nostra Madonna indorata con le portelle ... Div. canc. 98, fol. 3a tergo. — 1517. ... una figura indorata ... Div. canc. 107, fol. 68. — 1518. Una figura da nostra Donna alla Grecha ... Div. canc. 108, 1 a tergo. — 1519. ... due figure piccole una alla greca, una inchona di nostra Donna indorata alla greca, dui quadrette della prettā ... Div. canc. 108, fol. 14 a, 16 a. — 1519. Tre specchi indorati ... Div. canc. 108, 16 a tergo. — 1531. ... Uno Specchio di argento ... Div. canc. 120, fol. 9 a tergo.

¹⁸ 1505. 1505. ... una foghera d rame ... Div. canc. 98, 2' a tergo. — 1525. ... Uno scaldamano ... Div. canc. 114, fol. 35. — 1502. ... Tre candeletti di ramo Bianco ... Div. canc. 95, fol. 101'. — 1519. ... una lucerna uecchia, uno feral ouer lanterna ... Div. canc. 108, fol. 14a tergo. — 1548. ... Candelieri di laton quatordecī ... Div. canc. 133, fol. 7a tergo.

¹⁹ 1500. ... quattuor tacias argenti non bullatas ... Div. canc. 95, fol. 81'. — 1502. ... Una taza d. argento non bollato indorato, pironi d. argento non forniti no. XIII ... Div. canc. 97, fol. 117. — 1505. ... Cortelli con manighi nigri forniti ... Div. canc. 97, fol. 232. — 1508. ... Una colteliera con coltelli no. 13 senza argento et cuchiare, pironi 4 di arzeno ... Div. canc. 100, fol. 145. — 1519. ... Cuxiliere darzeno e peroni darzeno no. diexi, due tazze darzeno una lauorata alla Damaschina unaltra alla talhano (?), item una tazza darzeno indorata schietta ... Div. canc. 108, 18a tergo. — 1528. ... una tazza di argento, et pironi cinque di argento, et cochiari di argento ... Testamenta 34, fol. 213—214'. — 1531. ... Cortellera cum pironi di argento 8 et coltelli senza argento. ... Div. canc. 120, fol. 9 a tergo.

²⁰ V. Han, Arhivska građa o staklu i staklarstvu u Dubrovniku. Beograd 1979. — Istra, Tri veka dubrovačkog staklarstva (XIV—XVI vek). Beograd 1981.

²¹ N. dj. (2), str. 66, 73, 77, 79.

²² M. Contini La moda nei secoli. Ed. Mondadori 1965. 1500. ... unam uestam nigram panni mantuani ... Div. canc. 94, fol. 152. — 1515. ... unun uestam a domina paonaciam, unun mantellum de panno nigro ... Div. canc. 106, fol. 32. — 1520. ... unun bortum siue manici ... Div. canc. 109, fol. 169. — 1522. ... quatro fasce lauorate alla spagnola e tre rosse di seta, uno mantile lauorato con seta all spagnola, due camise da donna lauorate alla spagnola ... Div. canc. 111, fol. 221'. — 1502. una paretta ouero turbante di mamaluch du ueluto ... Div. canc. 97, 117. — 1519. ... una pacharuaza noua di uelo ... Div. canc. 14a. — 1519. .. Una fereza di panno di londra nazanzata fodrata di lupe, una dolama di sopramano uerde fodrata di franchi di uolpe ... Div. canc. 108, fol. 18 a tergo. — 1525. ... Uno paro di manege negrepano ueneto non tagliate, Paro uno di maneghe di scharlato tagliate, Uestura una di pano negro, Trauersa una di tella noua, fazoli octo di diuerse sorte ... Dic. canc. 114, fol. 35. — 1531. ... Dolame uerde fruste, Calzette rosse di panno nouo par 1, Barchese incarnato di panno uechio, Ueste da huomo

tonetta di parpagnano, cappanello rosso 1, ferexa di paonazzo di panno grana, Baretta noua rossa 1, Bottoni turcheschi di seda grossa grandi 30, Dolame di panno paonazzo fodrato di agneline, Capello alla turchesca rosso uechio, Capello da murlacho ... Div. canc. 120, fol. 9 a tergo. — 1528. ... uno mio coretto, et tre camise ... Testamenta 34, fol. 213—214'. — 1528. ... le cappe et gonelle, uno borto in pezza, maniche gialle di seta, una pochriuacchia di uelo ... Isto, 35, fol. 46' — 47. HAD.

²³ D. Dinić-Knežević, Tkanine u privredi srednjevekovnog Dubrovnika. Beograd 1982.

1513. ... pannos octo supramanos de rasi cetenini braza 250, de panno auro brazza XXV ... pannos quator supramanos de Senis ... pannos duodecim senensium diuersorum colororum ... Div. canc. 104, 124', 104, 132', 219. — 1514. ... pannorum supramanorum rubeorum et pauonatorum bonorum de parangono ... Div. canc. 104, fol. 232. — 1514. ... damaschino nigro ... raso di diuersis coloribus ... Div. not. 70, fol. 115. — 1514. ... 1514 ... pannos duos finos de Venetiis de octua ginta de grana, videlicet unum de scarlato et alium pauonatium, item pannos tres finos de Londra largos ... Debita notaria, 70, fol. 165. — 1514. ... de serico fior de Morea ... 1515. ... octaginta petias carisee ... petias quinque carisearum in pura balla ... Div. canc. 105, fol. 49', 212, 238. — 1544. ... unius panni ueronensis rubei ... Debita notaria 83, fol. 111. HAD.

²⁴ N. dj. (8), str. 163.

²⁵ Nakit u Dubrovniku od 15. do 19. stoljeća (Predgovor K. Gagro). Zagreb 1987. — 1519. ... Una Igleniza lauorata con oro ... Div. canc. 108, fol. 14. — 1505. ... duoa annulos aureos ... botonos trigintasex scherpitos ... Div. canc. 98, fol. 208'. — 1524. ... et annelum unum auro cum perla fracta ... Div. canc. 112, fol. 177. — 1545. ... duos annulos et unum schopettum ... Div. not. 108, fol. 210. — 1521. ... una semitara cum argento ... uno cortello turchesco cum argento et uno fuseto ... Testamenta, 33, fol. 106'. N. dj. (2), str. 107. HAD.

²⁶ C. Fisković, Dubrovački zlatari od XIII do XVII stoljeća. Starohrvatska prosvjeta III, NS 1, Zagreb 1949, str. 143—249. — N. Bezić Božanić, Renesansni umjetnički obrt u Dalmaciji. Dani Hvarskog kazališta III, Split 1976, str. 334—359.

²⁷ N. dj. (2), str. 96, 112.

²⁸ N. dj. (2), 99, 115.

²⁹ Isto, 63, 74. — N. dj. (8), 158.

³⁰ Isto, 106. — Isto, 160, 190, 184.